

NICOLAE TITULESCU, *Corespondență*, vol. II, partea I (1920-1939), vol. II, partea II (1920-1939), text îngrijit și prefață de George G. Potra, colaboratori Delia Răzdolescu, Ana Potra, Elena Danielson, Editura Fundația Europeană Titulescu, București, 2013, 574 p. (vol. II, partea I), 510 p. (vol. II, partea II) + ilustrații (Radu Ștefan Vergatti)

Publicarea corespondenței lui Nicolae Titulescu, având în cuprinsul ei 354 scrisori de la el și către el, din perioada 1920-1939, este rodul muncii de circa cinci decenii a domnului dr. George G. Potra. Cu pasiune și obstinație a cules toate scrisorile lui Nicolae Titulescu din Hoover Archives (U.S.A.), din Biblioteca Academiei Române – Secția Manuscrise, din Biblioteca Națională a României – Secția Manuscrise, din Arhivele Naționale etc., pentru realizarea proiectului național *Opera politico-diplomatică a lui Nicolae Titulescu*.

Volumul de față denotă o muncă titanică. Din fericire, ea s-a putut materializa în cele două părți, două tomuri, care alcătuiesc volumul al doilea din *Corespondența* lui Nicolae Titulescu în cazul de față. Cred că mai nimerit ar fi fost ca titlul volumului să fie

„O viață privită prin scrisori”. Textul, trilingv, în limbile română, franceză și engleză, reușește să surprindă și să redea în culori vii frământările vieții profesionale și particulare a lui Nicolae Titulescu. Fiind vorba de scrisori care nu erau destinate publicității, caracterul lor veridic este deosebit, prin aceasta accentuându-se valoarea de document a epistolelor publicate de dl. George G. Potra.

Cartea de față începe cu o amplă prefață (100 pagini), scrisă în limbile română, engleză, franceză, semnată de dl. G. Potra, urmată de o notă asupra ediției, rezumatul documentelor, textul celor 354 scrisori traduse și redată în cele trei limbi folosite de editori, note biografice, lista ilustrațiilor, indice de persoane și ilustrații.

Textul scrisorilor abordează o problematică amplă, complexă, care l-a preocupat pe Nicolae Titulescu în calitate de om politic, diplomat și om de cultură, european și român. El pornește în epistolele sale de la problema strămtorilor, pentru a trece imediat la problema granițelor, la relațiile sale cu presa care erau dense și contradictorii așa cum observă dl. G. Potra. Apoi abordează nerezolvată problemă a tezaurului depozitat în anul 1916 la Moscova, unde a rămas pentru vecie. Se pot surprinde relațiile tensionate cu Gh. Tătărescu, dar bune cu Vintilă Brătianu și cu prințul Barbu Știrbey. În privința Basarabiei se poate arăta că Nicolae Titulescu a relatat succint, într-una dintre scrisori, lui I. G. Duca, modul în care a discutat cu Cristian Rakovski. După cum rezultă din text, Rakovski, renumit pentru schimbarea în mai multe rânduri a cetățeniei și orientării politice, s-a arătat dur și intransigent, spunând că Uniunea Sovietică nu va ceda acel teritoriu, extrem de important din punct de vedere geopolitic. Nicolae Titulescu nu a renunțat la luptă. Spera să poată convinge Imperiul Nipon să semneze Tratatul de pace din anul 1920, de la Paris, căci actul era recunoscut de jure dacă avea pe el semnătura și parafa celor patru mari puteri. Diplomatul român acționa tenace, căci nu știa că zarurile fuseseră aruncate în anul 1925, când se încheiase acordul secret japono-sovietic, prin care Moscova, practic, cumpăra Tokio. Altă serie de scrisori se referă la definirea agresorului de către sovietici și la contribuția lui Nicolae Titulescu în stabilirea termenilor. Logic, acest grup de epistole se leagă de cele referitoare la pactul Briand-Kellog și la problema optanților.

Stabilirea relațiilor cu Vaticanul constituie un model de răbdare diplomatică din partea lui Nicolae Titulescu, așa cum se desprinde din corespondența acestui volum. Tratatativele au durat 7 ani, datorită cardinalilor, obișnuiți, după modelul lui père Joseph du Tremblay, să găsească mici, neînsemnate și ireale motive de amânare. În aceeași ordine de idei s-a înscris încheierea sau restabilirea normală a relațiilor cu Italia și cele patru întâlniri cu Benito Amilcare Andrea Mussolini.

Nu pot fi omise numeroasele scrisori prin care Nicolae Titulescu primește felicitări cu ocazia alegerii lui ca președinte al celei de a XI-a sesiuni a Adunării Societății Națiunilor. Prețuirea față de diplomatul român rezultă și din felicitările adresate lui cu alte ocazii, când a fost ales în diverse și numeroase demnități internaționale.

Cu toată deferența de care s-a bucurat pe plan internațional, din volumul de față se desprinde realitatea că Nicolae Titulescu a avut de suferit din cauza oamenilor politici români de-a lungul carierei, dar mai ales în anul 1937, când a revenit în țară.

Însoțirea cuprinsului acestor scrisori, în final, de note biografice și de indice, este bine-venită. Toate aceste elemente și structura generală dau un caracter riguros

științific întregii lucrări. Astfel, se aduc lămuriri pentru oamenii obișnuiți, cititori puțin deprinși cu lumea diplomatică, personalitățile, obiceiurile și tainele ei.

Munca dlui. George G. Potra și a colectivului coordonat de domnia sa este meritorie. Prin volumul II (partea I și II) a Corespondenței lui Nicolae Titulescu se pune la dispoziția cercetătorilor un valoros instrument de lucru, care va folosi și curiozității cercului larg al publicului dornic să mai ridice un colț al vălului care acoperă tainele politicii internaționale.

Radu Ștefan Vergatti